

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
член-кореспондента НАПН України **Гриньової Марини Вікторівни**

на дисертацію Білик Валентини Григорівни на тему:

«Теоретичні і методичні засади природничо-наукової підготовки
майбутніх психологів у закладах вищої освіти»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертації. Процеси трансформації, глобалізації та інтеграції, що відбуваються в соціально-політичному та культурно-освітньому житті українського суспільства, вимагають динамічних якісних змін у концептуально-змістових засадах підготовки майбутніх фахівців у вітчизняних закладах вищої освіти. Потреба осучаснення природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти України викликана, з одного боку, запитамі сучасного суспільства на компетентних та висококваліфікованих фахівців, а з іншого – реформами, що відбуваються у системі вищої освіти країни в контексті її інтеграції до світового освітнього простору, де вимоги до підготовки майбутнього фахівця, і майбутнього психолога зокрема, уже не обмежуються лише опануванням професійних знань й оволодінням професійними вміннями та навичками, а першочерговості набуває налаштованість на формування всебічно розвиненої особистості, творчої та здатної до новаторської діяльності, самовдосконалення й саморозвитку. Природничо наукова підготовка, в силу своїх значних функціональних можливостей, таких як: формування наукового світогляду, цілісної наукової картини світу та усвідомлення місця і ролі людини в ньому; сприяння підвищенню рівня загальної та професійної підготовки, мобільності, конкурентоздатності та затребуваності на ринку праці, становленню таких особистісних якостей випускника як креативність і критичність мислення, – може бути одним із провідних засобів у вирішенні

поставлених завдань. Тому актуальність теми дисертаційного дослідження Білик Валентини Григорівни «Теоретичні та методичні засади природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти» не викликає сумніву.

Ступінь обґрунтованості, достовірності і наукової новизни основних наукових положень, сформульованих у дисертації. Оцінюючи ступінь обґрунтованості, достовірності і наукової новизни основних наукових положень, висновків і рекомендацій, поданих у дисертації, слід зазначити, що здобувач чітко обґрунтовує вибір теми дисертаційної роботи, завдання, що сформульовані відповідно поставленої мети, об'єкт та предмет дослідження, а також комплекс використаних методів, зокрема: теоретичні – комплексний аналіз психолого-педагогічної, навчально-методичної, філософської, біологічної та медичної літератури, компаративний аналіз – для з'ясування стану розробленості проблеми природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти у вітчизняній та зарубіжній теорії і практиці; структурно-системний аналіз, типологізація, аналогія – для структурування природничо-наукової компетентності майбутніх психологів, яка формується у процесі здійснення природничо-наукової підготовки у закладах вищої освіти; аналітичний синтез, систематизація – для визначення критеріїв, показників та характеристики рівнів сформованості природничо-наукової компетентності майбутніх психологів, яка формується у процесі здійснення природничо-наукової підготовки у закладах вищої освіти; узагальнення, інтерпретація – для розроблення авторської концепції природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти; логіко-системний аналіз і педагогічне моделювання – для розроблення системи природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти; конкретизації – для виявлення і теоретичного обґрунтування педагогічних умов природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти; планування, оцінювання релевантності інформації, інтеграції – для

підготовки й упровадження в освітню практику закладів вищої освіти інформаційно-методичних ресурсів для здійснення природничо-наукової підготовки майбутніх психологів; емпіричні: анкетування, тестування, педагогічний експеримент – для експериментальної перевірки ефективності розробленої системи природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти; статистичні: методи описової статистики, методи порівняння номінальних даних (критерій однорідності χ^2 Пірсона) – з метою опрацювання результатів педагогічного експерименту й визначення достовірності отриманих результатів.

Зміст дисертації відповідає її плану, а структура – дослідницьким завданням. Кожний з шести розділів дисертації є логічним, послідовним, доцільним. Вважаємо, що науковий задум вдало віддзеркалює й етапність організації дослідження дисертантки.

Виокремлення цілеформувального, теоретико-методологічного, змістово-технологічного й аналітико-результативного концептів допомогло В. Г. Білик сформулювати провідну ідею дослідження, яка ґрунтується на положенні про те, що впровадження змін до традиційного устрою природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти передбачає зміщення акцентів з вузькопредметної природничо-наукової підготовки студентів-психологів, що призводить до формування знань, вмінь і навичок у межах окремої навчальної дисципліни, на цілеспрямоване й умотивоване формування у них цілісної природничо-наукової компетентності.

Найбільш вагомими результатами дисертаційного дослідження Білик Валентини Григорівни є те, що автором вперше: науково обґрунтовано теоретичні і методичні засади природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти; розроблено та експериментально перевірено систему природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти, що акумулює у собі авторську концепцію природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої

освіти, модель системи природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти, яка складається з цільового, концептуального, теоретико-змістового, організаційно-методичного і критеріально-оцінювального блоків, виявлених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов (інтегрування дисциплін природничо-наукової підготовки майбутніх психологів з урахуванням сучасного розвитку нейробіологічних наук; організація природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти на засадах інноваційності й евристичності; вдосконалення професійної майстерності викладачів природничо-наукових дисциплін щодо демонстрування функціональної полівекторності природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти) та інформаційно-методичних ресурсів природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти; подано авторське тлумачення понять «природничо-наукова підготовка майбутніх психологів у закладах вищої освіти» та «природничо-наукова компетентність майбутніх психологів, яка формується у процесі здійснення природничо-наукової підготовки у закладах вищої освіти»; структуровано природничо-наукову компетентність майбутніх психологів, яка формується у процесі здійснення природничо-наукової підготовки у закладах вищої освіти.

Високо оцінюючи практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження Білик Валентини Григорівни, наголошуємо на тому, що нею розроблено та впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти систему природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти; інформаційно-методичні ресурси природничо-наукової підготовки майбутніх психологів, які включають: монографію «Природничо-наукова підготовка майбутніх психологів у закладах вищої освіти: теорія і методика»; навчальний посібник «Інфекційні та неінфекційні хвороби, що набули соціального значення» (у співавторстві зі Страшком С. В., Кривич І. П. та Гусевою Г. М.); інформаційно-методичний супровід дисциплін, зокрема: «Екологія», «Загальна біологія з основами

генетики», «Вікова фізіологія та валеологія», «Основи медичних знань і охорона здоров'я дітей», «Основи сучасної нейробиології»; комп'ютерну програму «БСС: діагностичне вимірювання рівнів сформованості природничо-наукової компетентності майбутніх психологів» (у співавторстві з Л. П. Сущенко та О. П. Сидоренком).

Необхідно підкреслити й те, що розроблені дисертанткою наукові положення і навчально-методичний супровід апробовано й впроваджено у освітній процес закладів вищої освіти різних регіонів України, про що свідчать відповідні довідки.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертаційному дослідженні В. Г. Білик, опубліковано в 50 наукових і навчально-методичних працях, серед яких: 1 монографія; 1 навчально-методичний посібник; 1 свідоцтво про реєстрацію авторського права на комп'ютерну програму; 18 статей у наукових фахових виданнях України; 9 статей у зарубіжних наукових виданнях і виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних, серед них: 1 стаття у виданні, що внесено до наукометричної бази Scopus (Q1), 4 статті – Web of Science; 20 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження на науково-практичних конференціях, зокрема: міжнародних: «Modern Scientific Achievements and Their Practical Application» (Dubai, UAE); «Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід» (Дніпро – Відень); «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми); «Animal physiology 2018» (Kraków, Poland); «Сучасна українська освіта: стратегії та технології навчання молоді і дорослих» (Переяслав-Хмельницький); «Біологічні, медичні та науково-педагогічні аспекти здоров'я людини» (Полтава); «Досвід і проблеми організації соціальної та життєвої практики учнів і студентів на засадах компетентнісного підходу до освіти» (Запоріжжя); «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі (Каришинські читання)»

(Полтава); «Aktywna edukacja drogą do zrozumienia przyrody» (Jaworze k. Bielska Białej); «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми); «Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій, технологічній і комп'ютерній галузях» (Бердянськ); всеукраїнських: «Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності: сучасні реалії України» (Київ); «Педагогіка здоров'я» (Чернігів); «Педагогіка здоров'я» (Харків); «Наукові засади підготовки фахівців природничого, інженерно-педагогічного та технічного напрямків» (Бердянськ); конгресах: «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса); симпозіумах – «Освіта і здоров'я підрастаючого покоління» (Київ), а також на засіданнях кафедри медико біологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Аналіз публікацій Білик В. Г. засвідчив повноту висвітлення в них наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані автором в дисертаційному дослідженні та їхню відповідність вимогам до оприлюднення результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Відповідність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Зміст і структура автореферату дисертації повною мірою відповідають основним положенням дисертаційного дослідження.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Білик Валентини Григорівни, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання.

1. У першому розділі дисертації здобувач здійснює ґрунтовний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел щодо проблеми природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти, однак не завжди чітко висловлює власну критичну позицію щодо висвітлених теоретичних положень, висновків вчених і трактувань окремих понять, що на нашу думку, надає характеру компліментності зі сторони автора такому аналізу літературних джерел.

2. Результати дослідження зарубіжного досвіду природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у розвинених країнах світу подані лише на рівні констатації фактів, вони залишилися без конкретних шляхів його впровадження в практику закладів вищої освіти України. Вважаємо, що цей матеріал доцільно було б репрезентувати у взаємозв'язку із власними змістовими і методико-технологічними пропозиціями.

3. У третьому розділі дисертації здобувач детально характеризує сутність і структуру природничо-наукової компетентності майбутніх психологів, яка формується у процесі здійснення природничо-наукової підготовки у закладах вищої освіти, визначає критерії, показники, характеризує рівні та методики оцінювання стану сформованості окресленої компетентності. Вважаємо, що для кращого сприйняття поданого матеріалу автору слід було б розробити структурну схему взаємодії та відповідності всіх перерахованих складових і висвітлити її на сторінках даного розділу.

4. У розділі 4.1. дисертації автор розкриває методологічні підходи до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти. На нашу думку, здобувачу доцільно було б зосередити більше уваги на практичній реалізації визначеного комплексу методологічних підходів у авторській системі природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

5. Вважаємо, що більшої уваги у пункті 5.3. дисертаційної роботи слід було приділити процесуальному забезпеченню такої педагогічної умови, як удосконалення професійної майстерності викладачів природничо-наукових дисциплін щодо демонстрування функціональної полівекторності природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

Разом з цим, висловлені зауваження носять більше рекомендаційний характер і не знижують наукової цінності здійсненого дослідження.

Загальний висновок. Дисертація Білик Валентини Григорівни «Теоретичні і методичні засади природничо-наукової підготовки майбутніх

психологів у закладах вищої освіти» характеризується глибиною теоретичного аналізу і вагомістю методичних пропозицій. Це самостійне, завершене наукове дослідження, в процесі здійснення якого було отримано та достатньою мірою обґрунтовано результати, які підтверджують наукову і практичну значущість дисертаційної роботи.

З огляду на актуальність теми, наукової новизни, практичної значущості, достовірності наведених результатів дослідження та обґрунтованості висновків, вважаємо, що дисертація Білик Валентини Григорівни «Теоретичні і методичні засади природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (пп. 9, 10, 12–14), затвердженого постановою Кабінету міністрів України № 567 від 24.07.2013 року (зі змінами від 19.08.2015 р.), а її автор, Білик Валентина Григорівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан природничого факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка,
член-кореспондент НАПН України

М. ГРИНЬОВА

